

Elements i actors de la globalització

Albert Puig Gómez
Ramon Ribera Fumaz

PID_00185850

Material docent de la UOC

Albert Puig Gómez**Ramon Ribera Fumaz**

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats pel professor: Josep M. Batalla (2012)

Primera edició: setembre 2012

© Albert Puig Gómez, Ramon Ribera Fumaz

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2012

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

La globalització econòmica és el resultat del procés històric d'expansió del sistema capitalista. El capitalisme necessita expandir-se per a reproduir-se i sobreviure com a sistema; és a dir, ha d'incorporar nous espais, àmbits, etc. per a rendibilitzar el capital.

La primera expansió deriva del pas dels **mercats locals als mercats nacionals** –o estatals– en els quals es garanteix la lliure mobilitat de mercaderies, capitals i persones sense cap tipus de trava. Quan aquests espais són insuficients per a expandir el capital, sorgeix l'**imperialisme**, en què també hi ha lliure circulació de mercaderies i factors en l'àmbit de l'imperi.

Al començament dels anys vuitanta del segle XX, a conseqüència d'un conjunt de factors, el sistema s'expandeix novament, en aquest cas ja a escala mundial, i accelera el procés de crear un **mercat mundial únic**, en el si del qual es desenvolupi sense cap obstacle la competència i la confrontació entre les diferents empreses productives i fraccions del capital.

La globalització econòmica és el resultat de la combinació de dos elements: un **element de realitat objectiva** i un **element de realitat subjectiva**. Quan parlem d'element objectiu de la globalització ens referim bàsicament als progressos en la tecnologia, especialment en el transport –augment de la velocitat dels mitjans utilitzats i increment de la seva capacitat de volum–, i en les comunicacions que permeten obtenir informació en temps real. Estem en un món totalment comunicat com a resultat dels progressos en la informàtica i les comunicacions, cosa que ha canviat el caràcter dels mercats –sobretot dels financers, en què es produeixen moviments diaris i instantanis de quantitats enormes de capital.

Per la seva banda, els elements de realitat subjectiva responen a un discurs que pretén justificar la necessitat i la inevitabilitat del procés tal com s'està desenvolupant. Entre aquests elements destaquen els següents:

1) **La importància de la competitivitat**; és a dir, la necessitat de rebaixar costos i augmentar la productivitat. En aquest sentit, es justifiquen tota una sèrie de mesures com ara l'increment de la flexibilitat laboral, la polivalència de la mà d'obra, la implantació dels avenços tecnològics que permetin més control dels ritmes productius, etc.

2) **La superioritat de l'àmbit privat respecte de l'àmbit públic**, basada en una suposada major eficiència del primer i, atès que el segon no experimenta les pressions del mercat que tendeixen a corregir les gestions ineficients.

3) **L'obertura total dels mercats**, ja que les polítiques proteccionistes només generen encariments innecessaris dels productes i limiten l'especialització internacional dels països atenent a criteris d'eficiència.

En definitiva, l'objectiu implícit dels elements subjectius de la globalització és eliminar totes les traves a l'expansió del capital privat.

Des del punt de vista dels **actors**, sens dubte les **empreses multinacionals** (EMN) són els principals agents actius del procés de globalització econòmica. De fet, la generalització d'aquestes empreses dona lloc a modificacions importants de tipus estructural en el funcionament del capitalisme, com ara les següents:

- Es generalitza la propietat internacional de les empreses, de manera que la propietat sobre els mitjans de producció deixa de ser exclusivament de capitalistes d'un mateix origen nacional i es fon en un sol capital, de manera que l'origen nacional dels propietaris perd sentit.
- Les decisions empresarials prenen de referència l'àmbit mundial, no el nacional. L'objectiu és maximitzar els beneficis de l'empresa i, per tant, les decisions de producció, d'utilització d'una tecnologia o d'una altra, d'un procés productiu determinat, de repartiment de beneficis, etc. es fonamenten en les necessitats i en els resultats de l'empresa a escala mundial i no en un sol estat.

Això dona lloc al fet que una empresa multinacional estigui en condicions de tancar una planta en un país per reubicar-la en un altre país, si les condicions de rendibilitat global ho aconsellen (deslocalitzacions), prescindint dels interessos "nacionals" de l'estat en qüestió.

Això posa clarament de manifest l'autonomia de decisió de les empreses multinacionals respecte dels estats. L'acció de les empreses multinacionals desborda el marc dels estats "nacionals", que es mostren incapaços de controlar les decisions de les EMN (de localització, d'estratègies, de tipus de producció...).

Els estats queden en gran mesura subordinats a les decisions de les empreses multinacionals que actuen en el seu territori.

Finalment, per a treballar amb aquests materials docents, cal tenir presents dues coses:

1) Hem intentat evitar l'ús excessiu de dades numèriques amb l'objectiu que els materials tinguin una certa sostenibilitat en el temps. D'aquesta manera, a part d'algunes dades que aportem integrades en el text, la recerca de les dades que es requereixin al llarg de cada curs serà una part més de les tasques

que s'han de dur a terme dins del procés d'aprenentatge. En altres paraules, en aquests materials ens hem limitat a donar les coordenades bàsiques de la globalització, però l'aprofundiment i l'actualització de l'anàlisi del procés es realitzarà d'una manera permanent.

2) Aquests materials docents no cobreixen tot el temari de l'assignatura. En conseqüència, els haurem de complementar amb algunes publicacions que anirem proposant al llarg del curs, generalment per mitjà de les mateixes proves d'avaluació continuada (PAC). En els materials docents hem intentat aprofundir en els aspectes que considerem que coneixem més bé o dels quals hi ha menys materials de consulta.

Objectius

Tenint en compte el plantejament que hem expressat en la introducció, els objectius d'aquests materials docents són els següents:

- 1.** Analitzar els elements, tant els de realitat objectiva com els de realitat subjectiva, del procés de globalització econòmica.
- 2.** Estudiar les estratègies d'actuació de les empreses multinacionals, com a principal actor de la globalització, en els territoris d'implantació i les conseqüències que tenen per a l'economia receptora.
- 3.** Aprofundir en el paper del sector públic, en els seus diversos àmbits i nivells, com a potencial regulador del procés.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Visió panoràmica de la globalització econòmica

Albert Puig Gómez

1. La globalització financera
2. La globalització productiva
3. La globalització comercial
4. La globalització dels moviments migratoris

Mòdul didàctic 2

Els elements de la globalització econòmica

Albert Puig Gómez i Ramon Ribera Fumaz

1. La tecnologia
2. La “ideologia” de la globalització

Mòdul didàctic 3

Els actors privats de la globalització: les empreses multinacionals

Albert Puig Gómez

1. Les anàlisis “clàssiques” dels efectes de les inversions estrangeres directes (IED)
2. La revisió de les anàlisis clàssiques dels efectes de les IED
3. El paper de l'estratègia de les EMN en l'anàlisi dels efectes de les IED

Mòdul didàctic 4

El paper de l'estat

Ramon Ribera Fumaz

1. L'estat i la globalització
2. De l'estat del benestar a l'estat neoliberal
3. Les geografies de l'estat dins la globalització

